

Nr 204.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående minimipris å brödsäd m. m.; given Stockholms slott den 19 mars 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att medgiva, att utfästelse meddelas

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier vete, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 39 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalité giver ett pris 2 kronor högre eller således minst 41 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier råg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 38 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalité giver ett pris 2 kronor högre eller således minst 40 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till ett pris av minst 33 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalité giver ett pris 2 kronor högre eller således minst 35 kronor;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördade ärter priset icke må understiga 55 kronor per 100 kg.;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke må understiga 10 kronor 50 öre per 100 kg.;

dels ock att för statens räkning från vederbörande tillverkare inköpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som tillverkats av potatis av 1918 års skörd och till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till pris, som fastställs av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t må äga föreskriva, och vilket pris så avpassas, att potatisens odlare kunna påräkna ett pris av 8 kronor 50 öre per 100 kg. potatis med 18 % stärkelsehalt;

skolande samtliga utfästelser avse leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast odlingsorten, samt å tid, som av staten närmare bestämmes.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern *Edén*,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Hellner*,
Statsråden: *Petersson*,
Schotte,
Petrén,
Nilson,
Löfgren,
friherre *Palmstierna*,
Rydén,
Undén,
Thorsson.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet *Petersson* anförde:

Den 7 december 1917 täcktes Kungl. Maj:t bemyndiga mig att tillkalla högst nio sakkunniga personer för att skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande av jordbrukets och dess binäringars produktion, särskilt under skördeåret 1918, samt vad med denna fråga äger sammanhang. För detta ändamål tillkallade jag samma dag ledamoten av folkhushållningskommissionen professorn *Nils Hansson*, vice ordföranden i samma kommission, rådmannen *Knut Dahlberg*, professorn *Carl Filip Gunnar Andersson*, godsägaren *Nils Kleen*, direktören *Johan Gustaf J:son Leufvén*, fabriksdisponenten *Per Andersson*, ledamöterna av riksdagens andra kammare *Johan Rehn* och *Per Henning Sjöblom* samt landstingsmannen *P. Stensson* i *Fleninge*.

Produktions-
kommittén.

Nu hava bemälda sakkunniga — vilka allmännen benämnas produktionskommittén — i en till mig ställd skrivelse den 24 februari 1918 anfört följande:

Förutsättningarna för
vår näringsproduk-
tion under nuvarande
tidsläge.

»De förändrade förhållanden, som inträtt under krigstiden, hava ställt vårt lands jordbruk inför helt nya uppgifter. Enligt beräkningar, som verkstälts inom krigsberedskapskommissionen, fördelade sig under åren 1912—1913 vår konsumtion av livsmedel, uttryckt i näringsenheter, med i runt tal 60 procent på näringsämnen av vegetabiliskt ursprung och 40 procent på näringsämnen av animaliskt ursprung. Av den vegetabiliska näringen producerades 77 procent inom landet och 23 procent infördes från utlandet, medan vår animaliska produktion icke blott täckte det egna behovet, utan medgav en rätt avsevärd, om också i förhållande till landets totalförbrukning ringa export. Avspärrningen från utlandet hänvisar oss nu till att först och främst söka fylla den brist i vegetabiliska näringsämnen, som den uteblivna importen av dylika medför. Därjämte måste räknas med en minskad tillgång på animalisk näring såsom indirekt följd av avspärrningen. Förutom det att kreatursstammen minskats, har mjölk- och mejeriproduktionen i hög grad nedsatts genom den minskade tillförseln av fodermedel och speciellt av de för denna produktion så viktiga äggviterika oljekakorna. Även fläskproduktionen har undergått en högst avsevärd minskning såväl på grund av den uteblivna majsimporten som emedan en stor del av den säd, vilken tidigare användes till svinens utfodring, nu måste tagas i anspråk för brödsädstillgångens ökande.

Innevarande års ogynnsamma skörd av spannmål och stråfoder i samband med den alltmer minskade tillförseln utifrån hava ytterligare skärpt dessa svårigheter och utgöra en maning att med all kraft inrikta vår lantmannanäring på ökad framställning av sådana produkter, som äro bäst ägnade att tillgodose vårt näringsbehov. Såsom en ledande grundsats bör härvid gälla, att *produktionen av vegetabiliska födoämnen betydligt utvidgas* för att fylla den brist, varom ovan förmäls och i möjligaste mån även för att ersätta den minskade tillgången på animaliska produkter. Det nu rådande läget hänvisar oss ock till att giva produktionen av vegetabiliska födoämnen företräde framför produktionen av animaliska. De senare framställas till icke oväsentlig del med användande av fodermedel, som jämväl kunna tjäna till mänsklig näring, exempelvis potatis, korn och havre. Av den smältbara näring, djuren upptaga med fodret, förmå de emellertid att i form av mjölk, fläsk eller kött återgiva endast högst en tredjedel efter näringsvärdet räknat och den förlust, som sålunda uppstår vid den vegetabiliska näringens överförande genom djuren till animalisk, bör, i den mån så kan befinnas lämpligt, under nu rådande förhållanden förebyggas.

De viktigaste kultur-
växterna och deras
betydelse för närings-
produktionen.

I fråga om den odlade jordens användning bör vidare uppställas den grundsatsen, att *uppmärksamhet särskilt ägnas sådana kulturväxter, som per arealenhet räknat lämna den största avkastningen i näringsvärde*, med hänsyn givetvis dock även tagen till andra omständigheter, såsom jordmånens beskaffenhet och de olika växtslagens betydelse ur näringsfysiologisk synpunkt m. m. Till belysande av våra vanliga kulturväxters relativa näringsvärde må anföras följande uppgifter ur en på grundval av 1915 års skörde-siffror verkställd beräkning av professorerna H. Juhlin Dannfelt och Nils Hansson. Dessa uppgifter avse den relativa avkastningen per arealenhet dels i antal kalorier, dels

i mängd av smältbar äggvita, allt räknat i procent av motsvarande siffror för kärnskörden av korn (ett kilogram korn eller en kornenhet = 3,100 kalorier):

Relativ avkastning med korn såsom enhet = 100.

	Kalorier.	Äggvita
<i>Brödsäd.</i>		
Höstvete	122	168
Vårvete	84	116
Höstråg	88	119
Vårråg	68	92
<i>Vårstråsäd.</i>		
Korn	100	100
Havre	81	110
Blandsäd	102	126
<i>Baljväxter.</i>		
Ärter	77	212
Bönor	90	278
Vicker	77	240
<i>Potatis</i>	204	47
<i>Rotfrukter.</i>		
Sockerbeter	289	105
Foderrotfrukter	210	126
<i>Hö.</i>		
Hö från odlad jord	62	101
» » nat. äng	30	48
<i>Halm.</i>		
Halm av höstsäd	29	11
» » vårstråsäd	34	21
» » baljväxter	32	59

Med hänsyn till här anförda omständigheter är det enligt produktionskommitténs mening framför allt av vikt, att odlingen av brödsäd, korn, potatis, sockerbeter och baljväxter utvidgas ej minst på bekostnad av vallarna. Vad först beträffar den egentliga brölsäden, *vete* och *råg*, intager ju denna av ålder platsen såsom vårt förnämsta vegetabiliska födoämne, och en tillräcklig produktion härav kan betecknas såsom ett livsvillkor för vårt folk under rådande avspärningsförhållanden. Den inhemska produktionen av brödsäd har emellertid på långt när icke kunnat täcka vårt behov, i det att importen före kriget i årligt medeltal utgjorde 300,000 ton och en betydande ökning av denna produktion måste därför i främsta rummet eftersträvas.

Det säkraste medlet att framkalla denna ökning erbjuder sig enligt kommitténs mening däruti, att staten garanterar tillfredsställande minimipriser för brödsäd.

En utvidgning av den med brödsäd besädda arealen kan dock icke genomföras förrän till instundande höst och den skördeökning, som därav kan förväntas, kommer först på hösten 1919 konsumtionen tillgodo. Visserligen skulle tillgången på brödsäd kunna ökas under innevarande år genom vidsträcktare odling av vårvete och varråg. Denna odling vann dock redan under föregående år sådan utbredning, att man med nuvarande knappa tillgång på artificiella gödningsämnen näppeligen bör särskilt uppmuntra någon mera avsevärd ytterligare utvidgning av densamma. För övrigt kan en tillfredsställande skörd av vårvete och varråg endast påräknas under särskilt gynnsamma odlings- och väderleksförhållanden, medan eljest, såsom ovan anförda siffror visa, dessa säden med hänsyn till avkastning äro underlägsna såväl motsvarande höstsädeslag som korn.

Under innevarande hushållningsår har den bristande tillgången på egentlig brödsäd medfört, att staten måst göra anspråk på så gott som hela skörden av *korn* för att användas såsom ersättning för brödsäd. För den händelse missväxt skulle inträffa även å detta års skörd, torde ock rikets kornskörd kunna tjäna såsom lämplig reserv för vår brödsädstillgång, varför kornodling om möjligt bör upprätthållas i oförändrad omfattning och helst utvidgas. Flera samverkande orsaker hava emellertid medfört, att fara synes föreligga för att kornodlingen kommer att inskränkas. Bland dessa orsaker må i främsta rummet nämnas svårigheterna att under innevarande år tillfredsställa de kornodlande distriktens behov av fodersäd, vilket sannolikt kommer att inom dessa framkalla en tendens till övergång från korn- till blandsädsodling.

De olägenheter från folknärings synpunkt, som därmed kunna vara förenade, böra kunna motverkas därigenom, att under innevarande år i större omfattning än hittills havre uttages till grynberedning och således vid uppgörande av ransoneringsplan utfodring av korn i större utsträckning medgives. I syfte att kornodlingen i vissa landsdelar icke skall minskas har också Kungl. Maj:ts bemyndigat folkhushållningskommisionen att för nästkommande hushållningsår medgiva rätt för jordbrukare, vilka icke själva innehava tillräcklig mängd havre eller blandsäd, att använda viss mängd korn av egen skörd till utfodring, för den händelse staten icke inom viss angiven tid kan tillhandahålla fodersäd av förstnämnda slag. Kommittén anser för sin del, att en omfattande odling av korn förutsätter, att staten på förhand förbinder sig att betala detta säde med ett jämförelsevis högt beräknat minimipris.

Bristen på lämplig kornjord i stora delar av mellan-Sverige torde emellertid i allmänhet medföra, att blandsäd giver vida bättre skörderesultat än odling av enbart korn. Givetvis bör, såsom hittills, det garanterade minimipriset för korn tillgodokomma även korn, odlat i blandning med annat sädeslag, därest havren på tillfredsställande sätt blivit fränskild.

Baljväxternas stora näringsvärde och framför allt deras i ovan anförda siffror framträdande höga äggvitehalt göra dem synnerligen värdefulla som föda för såväl människor som djur. För tillgodoseende av vårt folks näringsbehov är det särskilt odlingen av ärter och bönor, som förtjänar att vidgas. Denna odling bedrives dock i alltför begränsad omfattning för att en så stor skörd skulle kunna erhållas, som vore önskvärd för vår folknäring. För att trygga tillgången till erforderligt utsäde har emellertid numera medgivits lantmännen rätt till ömsesidigt utbyte av ärter, vicker och bönor mot havre eller annan fodersäd efter proportionen högst 1,5 kg. havre mot 1 kg. baljväxter

samt till samma priser, som äro fastställda för utsädesvara av respektive havre, bland-säd och baljväxter.

Potatisens roll i vår folknäring torde knappast kunna överskattas. Vid medelskörd lämnar denna kulturväxt, såsom av ovan anförda siffror framgår, 2 å 2 $\frac{1}{2}$ gånger mera näringsvärde per arealenhet än brödsäden. Landets normala totalskörd av potatis innehåller i det närmaste samma näringsvärde — räknat i antal kalorier — som en normal-skörd av råg, i trots av att rågodlingen upptager mer än 10 procent av hela vår åkerareal, medan potatisodlingen hittills varit begränsad till 4,2 procent därav. Under kris-tiden torde förbrukningen av potatis till människoföda minst hava fördubblats inom landet och även i fortsättningen måste räknas med, att detta födoämne kommer att förbrukas i betydliga mängder. Härtill kommer, att potatisen med fördel kan användas vid utfodring av svin och dragare samt härvid i stor utsträckning ersätta fodersäd och sålunda bidraga att avhjälpa den knappa tillgången å denna produkt.

Produktionskommittén har och genom sitt redan avgivna förslag om inrättande av planteringsråd i städer m. fl. samhällen sökt befrämja en vidgad odling av potatis och högst önskligt vore, att de föreslagna odlingsnämnderna inom landskommunerna planmässigt verkade för att samma odling vunne betydligt ökad utbredning även å landsbygden. Skörderesultatet kan härvid påverkas i gynnsam riktning, om lantmännen i betydligt större utsträckning än hittills använde värgödsling med ladugårdsgödsel, enär det är känt, att potatisen i större grad än andra kulturväxter äger förmåga att utnyttja den naturliga gödselns näringsämnen. Vid sidan av dessa åtgärder synes det emellertid vara ett statsintresse att genom prisgaranti i lämplig omfattning skapa förutsättningar för att potatisodlingen drives i den utsträckning, som kan anses önskvärd under nuvarande förhållanden.

Sockerproduktionen inom riket bör givetvis drivas i sådan omfattning, att den täcker landets konsumtionsbehov, enär, såsom av de förut meddelade uppgifterna framgått, sockerbetan under för densamma lämpliga jordmäns- och klimatförhållanden lämnar det högsta näringsvärdet per arealenhet av alla våra i större utsträckning odlade växter. I detta syfte har ock avtal träffats med betodlarna om ett väsentligt högre betpris än tidigare. Därjämte vill emellertid produktionskommittén för sin del föreslå, att denna odling, vilken mer än någon annan är berende av god tillgång på konstgödsel, vid fördelningen av rikets knappa tillgång på dylik tillförsäkras vissa kvantiteter av kväve- och om möjligt fosforsyrehaltiga gödselämnen.

Under innevarande år har odlingen av *foderrotfrukter* betydligt utvidgats i de sydligare delarna av landet och vid den knappa fodertillgången genom sin per arealenhet synnerligen höga näringsavkastning blivit av den största betydelse vid utfodringen av nötkreatur, varjämte på grund av bristen på fodersäd rotfrukterna kommit att spela en betydande roll såsom foder åt dragare och svin. Vissa av dessa rotfrukter hava under nuvarande svåra läge erhållit ökad betydelse därigenom, att desamma kunna komma till användning jämväl såsom mänsklig näring. Så är förhållandet med kålrötter, morötter och rovor. Med hänsyn till samtliga här antydda omständigheter är en fortsatt utvidgning av rotfruktodlingen av den största betydelse under såväl innevarande som kommande år. Kommittén har förvisst sig om, att det lyckats folkhushållningskommissionen anskaffa de behövliga mängderna utsädesfrö.

I alla europeiska länder, som under kris-tiden blivit avstängda från tillförsel utifrån, har tillgången på fett blivit synnerligen knapp. Denna fettbrist har gjort sig gäl-

lande även i vårt land dels såsom en direkt följd av avspärrningen och dels på grund av den i samband härmed minskade produktionen av mjölkfett och fläsk. En ökad produktion av vegetabiliskt fett vore därför högst önskvärd, och en utvidgad odling av de hos oss användbara *oljeväxterna*, såsom raps, lin och vitsenap skulle redan av detta skäl äga synnerligen stor betydelse. Vid sådan odling kan dessutom genom de vid oljefrönas pressning erhållna oljekakorna vinnas någon ökning i vår tillgång på foderäggvita. Vad beträffar det utsäde, som erfordras för en utvidgad odling, har kommittén förvissat sig om, att vissa mindre mängder äro tillgängliga. Ett medel att uppmuntra odling torde erbjuda sig däri, att odlarna vid försäljning av sin skörd till staten tillförsäkras att återfå en viss procent av fröets vikt, exempelvis 30 %, i form av oljekakor. Därjämte synes det emellertid vara nödigt, att även denna odling tryggas genom tillhållande av artificiella gödningsämnen åt de lantmän, som genom kontrakt med hushållningssällskapens odlingsråd förbinda sig att under år 1918 odla någon av de nyss nämnda oljeväxterna.

*Olika sätt för stöd-
jande av livsmedels-
produktionen.*

Under de gångna krigsåren har staten i allt högre grad måst ingripa för produktionens ökande och ledning. Härunder hava olika förslag framkommit och i större eller mindre omfattning blivit prövade. De, som i detta sammanhang äro att något ingå på, äro de, som kunna vara ägnade å ena sidan att över huvud stimulera produktionen, å andra sidan att öka odlingen av sådana kulturväxter, som folket i dess helhet har största nyttan av.

Bland sådana medel att diskutera nu, då det gäller ett stort krafttag, äro dels direkt understöd, utgående såsom viss avgift per enhet producerad näring eller såsom viss prisgaranti av minimipris, vartill staten förbinder sig att inlösa hela produktionen eller viss del av densamma. Andra äro av mera indirekt art såsom att garantera viss odling bestämd myckenhet av svåråtkomliga nödvändighetsartiklar såsom frö, gödningsämnen, oljekakor etc. eller ock garantera visst fördelaktigt utbyte av för jordbruket nödiga varor såsom fodersäd mot matarter m. m.

Kommittén, som givetvis jämväl dryftat frågan om odlingstvång, är emellertid av den uppfattning, att åtgärder i dylik riktning icke skulle verka till gagn. Jordbrukarens egen vilja till kraftig odling är förvisso det viktigaste faktum att räkna med. Kommittén förutsätter jämväl, att de föreslagna odlingsnämnderna härvid skola öva ett sporrande inflytande och nedlägga hela sin förmåga på att framdriva produktionsviljan, därest någonstades tecken till likgiltighet och obenägenhet skulle träda i dagen. Emellertid vill kommittén icke underlåta att framhålla, att, särskilt i fråga om den för folknäringen så viktiga potatisodlingen, omständigheterna nog kunna på något håll, ej minst i de trakter, där denna odling i vanliga fall ej täcker ortens behov, vara av sådan natur, att framdrivandet av potatisodlingen bör äga rum under synnerligen effektiva former. För odlingsnämnderna blir detta en särdeles ansvarsfull uppgift.

Då kommitténs här föreliggande betänkande är ägnat åt en utredning av i vad mån staten bör garantera jordbruket minimipris å vissa dess produkter, skall i detsamma ej närmare ingås på övriga nyss berörda vägar för produktionens stimulerande. Kommittén vill blott något dröja vid de konstgjorda gödningsämnena, så mycket mera som de spela en ganska stor roll vid den följande utredningen av de pris, som böra åsättas.

Av kali- och kvävegödnings synas så stora kvantiteter redan till vår bruket komma att stå till förfogande, att de allra mest trängande behoven kunna tillfredsställas. Så

lär väl ock vara förhållandet med kalk. Däremot är tillgången på fosforgödning så ringa, att endast specialodlingar kunna påräkna tilldelning av sådan. Kommittén har tillstyrkt sådan, dock endast i den minsta oundgängliga kvantiteten för sockerbetsodlingen samt för oljeväxtodlingen, vilka därigenom beredas en särskild förmån framför övriga odlingar. Utöver dessa torde förrådet, om ej något oförutsett inträffar, knappast räcka.

Övriga förmåner av ekonomiskt värde, som kunna spöras till odling, behandlas i det följande under respektive odlingar. Så förslaget att åt odlare av oljeväxter garantera viss mängd foderkakor m. m.

Statens direkta ekonomiska understöd till jordbrukarna har hittills hos oss haft form av minimipris, vartill staten förbundit sig att inlösa skörden. För ökad avseende beträda andra vägar synas kommittén icke nu böra ifrågasättas.

En kort resumé av hittills gällande synpunkter och bestämmelser för statens minimipris torde i detta sammanhang vara på sin plats.

I proposition till 1917 års riksdag angående minimipris å brödsäd m. m. framhölls, att det enda medel, som kunde anses tillräckligt effektivt för att medföra ökad produktion av de åkerbruksprodukter, som finna direkt användning för befolkningens uppehälle, vore att jordbrukarna tillförsäkrades tillfredsställande pris å ifrågavarande produkter. Det kunde heller icke hjälpas, att dessa pris måste bliva väsentligt högre än de förut tillämpade maximiprisen. Prisstegringen å alla förnönligheter och å arbetskraft samt risken, att jordbrukarna kanske eljest skulle på brödsädsodlingens bekostnad i ökad grad använda jorden för andra ändamål, vilka icke vore lika viktiga ur livsmedels-synpunkt, gjorde en sådan höjning oavvislig. För att möjliggöra brödsädens tillhandahållande till priser, som kunde anses överkomliga för konsumenterna, finge vidtagas prisregleringsåtgärder genom staten och bördan härav läggas på samhället i dess helhet efter rättvisa grunder.

Emellertid framhölls i propositionen, att en under form av minimipris given garanti från statens sida är förbunden med vissa risker för statsverket. Minimiprisen medföra nämligen såsom en oundviklig konsekvens inköpskyldighet för staten beträffande de partier, som till det fastställda priset hembjudas staten till inköp. Detta leder i sin ordning därtill, att staten måste hava i sin hand att reglera prisbildningen å varan inom landet till förhindrande av att statens eventuella förlust springer upp till alltför stora belopp, om priserna å de inhemska jordbruksprodukterna vid import från utlandet av billigare vara skulle sjunka avsevärt under minimipriserna. En utväg att reglera priserna vore att fastställa tillräckligt höga skyddstullar, en annan utväg vore importmonopol, som genom omständigheternas makt också faktiskt kommit att utövas av staten vad import av brödsäd och vissa andra varor beträffade. Då emellertid import av billigare spannmål åtminstone för det närmaste året måste anses utesluten på grund av de höga världsmarknadsprisen, de små förråden i utlandet, lantbrukets försummade tillstånd i flera länder och i synnerhet de av bristen på tonnage förorsakade höga frakterna, ansågs det alldeles visst, att någon för statens minimiprispolitik ödesdiger import icke kunde komma att äga rum, varför frågan om lämpliga åtgärder häremot hänvisades till framtida prövning och beslut av statsmakterna.

Riksdagen fann visserligen den med garanterade minimipris förbundna uppköpskyldigheten för staten innebära en viss risk, men ansåg denna icke vara alltför stor, i varje fall icke med hänsyn till vikten av att inom landet äga erforderlig tillgång på

brödsäd, och fastställde minimipriser icke blott, såsom Kungl. Maj:t föreslagit å vete och råg, utan jämväl å korn. Vad vete och råg beträffar bestämdes garantien att gälla de partier, som hembjödös till staten före den 1 juni 1919, vad åter korn beträffar, de partier, som hembjödös före den 1 juni 1918.

De principiella synpunkter, som sålunda voro bestämmande för statsmakternas beslut om garanterade minimipris å brödsäd och korn under innevarande och nästkommande konsumtionsår, synas under nuvarande förhållanden med ännu större styrka kunna åberopas för att garantien ytterligare utsträckes i tiden ävensom vidgas att omfatta flera åkerbruksprodukter. Därjämte böra, såsom längre fram kommer att visas, de garanterade minimipriserna fastställas till sådana belopp, som betingas av de förändrade prisförhållandena.

Såsom förut anförts, hänvisar oss det rådande läget till att betydligt utvidga vår produktion av vegetabiliska födoämnen, även om detta i viss mån måste ske på bekostnad av den animaliska produktionen. Bland de olika kulturväxterna måste åter uppmärksamheten framför allt ägnas åt odlingen av sådana, som per arealenhet räknat lämna den största avkastningen i näringsvärde eller vilkas produktion av andra skäl bör med hänsyn till det rådande läget särskilt uppdrivas. Jämväl har framhållits, att ifråga om ett flertal av dessa kulturväxter, nämligen höstvetete och höstråg, korn, ärter och potatis, det mest verksamma medlet för produktionens vidmakthållande och ökande torde vara garanterandet av lämpligt avvägda priser.

För att odlingen under innevarande år skall bliva delaktig av prisgarantien är det nödvändigt, att denna utsträckes att gälla ett år utöver den nu fastställda tiden eller beträffande höstsäd till den 1 juni 1920 och beträffande övriga produkter till den 1 juni 1919. Otvivelaktigt kommer den inköpsrisk, som staten i och med detta måste ikläda sig, att, åtminstone teoretiskt sett, bliva högst betydande. En sådan risk kan emellertid icke undvikas, om det avsedda målet att säkerställa och öka produktionen skall kunna nås, och enligt kommitténs mening är tryggheten av vår folknäring ett så betydligt statsintresse, att risken bör tagas av staten. Framhållas må i samband härmed, att samma faktorer, som i vårt land medverkat till produktionskostnadernas stegring, även i andra länder gjort sig gällande och att flerstädes i utlandet staten funnit sig föranlåten fastställa minimipriser för jordbruksprodukter under vissa år framåt.

Utredning av kostnaden för produktion av spannmål och potatis.

Vad därefter beträffar storleken av de minimipriser, som sålunda kunna fastställas, har kommittén för att erhålla en så vitt möjligt tillförlitlig grundval för uppskattning härav låtit föreståndaren för Sveriges allmänna lantbrukssällskaps driftbyrå agronomen L. Nannesson, förutvarande ledare för Malmöhus läns lantbrukssällskaps föreningsförening, verkställa en utredning rörande antagliga produktionskostnaden å spannmål och potatis år 1918. Den av herr Nannesson avgivna redogörelsen för denna utredning, vilken ägt rum under samråd med vissa av kommitténs ledamöter, bifogas denna skrivelse.

Med avseende å denna utredning vill kommittén till en början förutskicka den allmänna anmärkningen, att det material, som för närvarande står till buds och kunnat komma till användning i utredningen, måste betecknas såsom ganska bristfälligt, med undantag dock för de uppgifter, som avse förhållandena i Malmöhus län. För hela Norrland saknas varje användbart material och för övriga delar av Sverige utom Skåne hava väsentligen förelegat något så när fullständiga uppgifter endast från ett fåtal egendomar, till största delen belägna i Stockholms och Uppsala län. Å andra sidan bör det

dock uppmärksammas, att dessa uppgifter i och för sig kunna anses tillförlitliga och dessutom representativa för förhållandena i resp. landsdelar.

Då det vidare gäller att såsom i detta fall beräkna medelkostnaderna för hela riket eller större delar därav, kan icke undvikas, att med de vitt skilda förhållanden, som råda i olika delar av landet, de verkliga kostnaderna komma att i enskilda fall betydligt avvika från de beräknade. Olika jordmån och klimatiska förhållanden, den grad av kultur, vari jorden befinner sig, arten av de tekniska hjälpmedel, som komma till användning i produktionen, olika bruks- och skördemetoder, i viss mån även brukarens driftighet och förmåga av ekonomisk beräkning m. m., allt övar givetvis inflytande å de verkliga produktionskostnaderna och kommer dessa att gestalta sig högst olika i särskilda fall.

I detta samband må ock påpekas den metodologiska skiljaktighet, som finnes mellan föreliggande utredning och de produktionskostnadsberäkningar för jordbruksprodukter, som förut i och för fastställande av maxipriser verkställt av professorerna H. Juhlin Dannfelt och Nils Hansson. Medan i sistnämnda fall beräkningarna endast hänförde sig till förhållandena vid några få egendomar, som kunde anses typiska, avser förevarande utredning att på grundval av ett mera omfattande material söka utröna medelkostnaderna för å ena sidan Skåne, å andra sidan mellan-Sverige. Därvid har vid uppskattningen av skördemängderna den officiella skördestatistikens siffror begagnats.

Även en annan viktig skillnad förefinnes mellan nämnda beräkningar. I den Nannesonska utredningen har räknats icke blott med den inträffade stegringen vid kostnaderna för själva produktionsarbetet utan jämväl på grund av kristidens långvarighet med de stegrade värdena å döda inventarier, kreatur och fastigheter, medan i de äldre beräkningarna icke togs samma hänsyn till dessa värdestegringar. I samband härmed har ock i förevarande utredning de ökade kostnaderna för reparation av byggnader och jordbruksmaskiner kommit i betraktande, medan man tidigare utgick från, att större reparationer i allmänhet icke förekomme under kristiden med dess abnorma prisförhållanden.

Vid den granskning, som den Nannesonska utredningen underkastats, har kommitén vidare funnit anledning till följande uttalanden i särskilda punkter.

Det betydligt större *arbetsbehov*, framför allt för höstsäd, som påförts det mellansvenska jordbruket jämfört med det skånska, beror, såsom ock i utredningen framhållits, därpå att de mellansvenska åkerfältens form och belägenhet ofta äro hinderliga för användande av arbetsbesparande maskiner. I samma riktning verkar den bristande täckdikning, som enligt vad kommittén belyst i ett förut avgivet utlåtande, förekommer i flera viktiga mellansvenska jordbruksdistrikt. I samband härmed står det kända förhållandet, att bärgningsmetoderna inom detta område fordra mer arbete än inom Skåne, varjämte bör tagas i betraktande, att den relativt större halmmängden i de mellansvenska grödorna måste öka arbetsbehovet vid bärgningen av skörden, räknad efter kärnans vikt. Slutligen har, såsom i utredningen framhålls, höstsädsodlingen påförts hälften av arbetet å helträdan, vilken som bekant förekommer i större utsträckning i mellan-Sverige än i Skåne.

I fråga om den beräknade *kostnaden för mänsklig arbetskraft* kan anmärkas, att denna hänför sig till årskostnaden för statdrängar, vilka likväl endast utgöra en mindre del av den i jordbruket använda arbetskraften. Vid uppskattning av arbetskostnaden inom

jordbruket bör givetvis även tagas hänsyn till de betydande grupperna av tjänstfolk och daglönare ävensom till jordbrukarens egen och hans familjs arbetskraft. I betraktande härav kunde finnas anledning antaga, att den beräknade arbetskostnaden, eller 5:50 kronor per mansdagsverke, vore för hög. För att erhålla en hållpunkt för bedömandet av denna fråga har kommittén, så gott sig göra låtit, sökt uppskatta den sannolika arbetskostnaden under sommaren 1918 för den viktiga gruppen av manliga daglönare inom jordbruket. Omräknas daglönen för ifrågavarande arbetare, sådan denna enligt socialstyrelsens statistik utgjorde i medeltal för sommaren 1917, med användande av samma stegringstal, som denna statistik utvisar för tiden 1916—1917, befinner den sålunda uppskattade arbetskostnaden för sommaren 1918 i det närmaste överensstämma med den i förevarande utredning beräknade. Härvid kommer ock i betraktande, att enligt föreliggande uppgifter den allmänna prisstegringen inom landet sedan sommaren 1917 varit starkare än under något tidigare motsvarande skede av kris-tiden och att det därför torde vara berättigat att räkna med en avsevärd stegring i arbetskostnaderna även till instundande sommar.

Erkännas må, att med de vitt skiftande förhållanden, som i detta avseende äro rådande inom det svenska jordbruket, någon verklig genomsnittsberäkning av kostnaderna för den mänskliga arbetskraften näppeligen kan åstadkommas. Kommittén har dock, med användande av det material, som stått till buds, och efter samråd med personer från olika delar av landet, som äro praktiskt förfarna på detta område, sökt bilda sig en uppfattning i frågan och därvid stannat vid den i utredningen beräknade kostnadssiffran. Närmast torde den uppskattade kostnaden kunna sägas motsvara kostnaden för *fullgod* manlig arbetskraft, sådan denna kan beräknas gestalta sig under innevarande år. Att lägga kostnaden för fullgod arbetskraft till grund för här ifrågavarande produktionskostnadsberäkningar torde ock vara fullt berättigat i betraktande av att vid de egendomar, till vilka uppgifterna om antalet erforderliga mansdagsverken hänföra sig, såsom mansdagsverke endast räknats med fullgod arbetskraft. Där mindervärdig och till följd därav billigare arbetskraft kommer till användning, måste ock arbetsbehovet, uttryckt i antalet dagsverken, bliva större och sålunda i det hela någon besparing i produktionskostnaderna icke ernås.

Otvivelaktigt har inom stora delar av vårt jordbruk förefunnits en tendens att använda lågt betalad arbetskraft, men näppeligen torde detta hava medfört någon vinst vare sig för produktionen i dess helhet eller för den enskilde brukaren. I stället har industrien till egen fördel etablerat en framgångsrik konkurrens med jordbruket om den bästa arbetskraften, varvid för de industriella företagen gällt såsom en regel, att, intill en viss gräns, den väl betalda arbetskraften också lönar sig bäst. Samma regel äger säkerligen i allmänhet tillämpning å jordbruksproduktionen, inom vilken dessutom den mänskliga arbetskraften spelar större roll än inom de flesta industrier.

Liksom vid industriella företag bör inom jordbruket arbetskostnaden ses i dess förhållande till den avkastning, som kan uppnås. Vid intensivt skötta jordbruk med goda tekniska hjälpmedel och lämplig arbetsfördelning ställer sig sålunda arbetskraften relativt billigare än vid sådana jordbruk, där skörderesultatet på grund av dålig skötsel m. m. blir sämre. Även om arbetskostnaden absolut taget ställer sig högre, torde det ock vid intensiv drift vara ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare att använda väl avlönad arbetskraft än dåligt betald sådan.

För att jordbruket skall kunna med större framgång konkurrera med andra nä-

ringsgrenar om goda arbetskrafter och genom intensivare drift öka produktionen, är det därför av stor betydelse, att de i jordbruket sysselsatta arbetarna bliva väl avlönade. Uppmärksammas bör i detta samband, att den förutsatta arbetskostnaden beräknats även för de mindre brukare, vilka själva utföra det huvudsakliga arbetet inom sitt jordbruk och enligt kommitténs mening därvid böra vara tillförsäkrade en ersättning för sitt arbete, som motsvarar den, de skulle kunnat erhålla i industriens tjänst.

Angående *kostnaden för dragarnas arbete* kan det visserligen råda någon tvekan om de använda priserna för hö och rotfrukter. Men då under den av rådande tidsläge orsakade allmänna foderknappheten höet endast med största svårighet torde kunna överflyttas från kornas till hästarnas foderstater, har kommittén icke i denna punkt ansett sig böra påyrka någon ändring. Av samma skäl och med hänsyn till de högt uppdrivna priserna å alla foderrotfrukter, synes också det använda priset å detta fodermedel kunna godkännas.

I fråga om de stegrade fastighetsvärden, som lagts till grund för beräkningen av de *räntor*, som debiterats odlingarna, bör tagas hänsyn till att kristiden redan varat över 3 1/2 år och att under denna tid åtskilliga lantmän inköpt och tillträtt jordbruksegendomar, vilka de nödgas förränta efter ett höjt fastighetsvärde. Kommittén har ej heller haft något att erinra emot att vid uppskattningen av räntekostnaderna å fastigheten räknats med de värden å jord, som använts i förevarande utredning. Kommittén har ock gjort sig förvissad om, att vid jämförelse med nu förekommande saluvärden å jord de använda värdena äro att betrakta såsom måttliga. Vid uppskattningen av jordvärdet har för Skåne räknats med väsentligt skilda jordvärden å dels de bördigaste jordarna, där av sådesslagen huvudsakligen vete och korn odlas, dels de magrare områdena, där råg och havre hava den största utbredningen. Då någon liknande uppdelning icke kunnat göras för mellersta Sverige, har detta medfört, att det för sistnämnda område beräknade produktionspriset å råg är något högt i förhållande till vetets liksom att produktionskostnaderna för kornet äro något låga i förhållande till havrens.

I utredningen har utöver det i varje fall i dagsverken uppskattade mänskliga arbetet beräknats en *driftsledarlön* såsom ersättning åt jordbrukaren för det arbete han utför vid jordbruksdriftens planläggning och ledning. I denna driftsledarlön ingår alltså vid de större lantbruken avlöning åt inspektor, rättare eller bokhållare, vid de mindre det arbete av liknande beskaffenhet, som vederbörande jordbrukare själv har att utföra. I driftsledarlönen är jämväl inräknad ersättning för resor och kostnader, som äro behöfliga för anskaffning av uträde, gödselämnen och redskap, för försäljning av åkerns alster m. m. Mot upptagande i kalkylerna av ersättning för detta arbete har kommittén icke funnit anledning till erinran.

Vad beträffar de i den Nannesonska utredningen beräknade *medelskördarna per hektar* har kommittén i likhet med herr Nannesson ansett sig böra i första hand utgå från de för innevarande år beräknade skördarna, då konstgödsel ej gives. En dylik beräkning kan givetvis endast tillmätas en mycket approximativ giltighet, beroende på inflytandet av flera oberäknliga faktorer och främst väderleksförhållandena. Berättigat synes emellertid vara att basera beräkningen på förhållandena under normala år, med hänsyn dock även tagen till de faktorer, som med större visshet kunna antagas verka förändrande på skörderesultatet. Så har också skett i de Nannesonska kalkylerna, för vilka såsom utgångspunkt närmast tjänat den officiella skördestatistiken för åren 1913-1916 med uteslutande av missväxtåret 1917. Med hänsyn till den ytterst ringa tillgången

på fosforsyrehaltiga gödselmedel och den begränsade tillgången på kvävehaltiga dylika har vidare, som nämnt, räknats i första hand med antaglig skörd vid utebliven konstgödsel, varjämte tagits hänsyn till den naturliga gödsels på grund av foderknapphet minskade mängd och värde ävensom till dragarnas nedsatta arbetskraft genom svagare utfodring. Den reduktion i de officiella skördesiffrorna för åren 1913—1916, som av dessa anledningar företagits i utredningen, anser ock kommittén antaglig.

Till jämförelse hava meddelats skördesiffror för åren 1914 och 1915 från vissa egendomar i Skåne och mellan-Sverige, som lämnat detaljerade uppgifter. För Skåne överensstämma dessa uppgifter i det närmaste med den officiella statistikens medeltal för åren 1913—1916, medan de mellansvenska egendomarna beträffande vete och råg uppvisa icke obetydligt högre skördesiffror än den officiella statistiken. Detta torde ock förklaras därav, att sistnämnda egendomar äro mera välskötta och sålunda kunna antagas lämna högre skörd än det stora flertalet jordbruk i mellan-Sverige.

*Kommitténs förslag
till minimipriser.*

Kommittén har vid uppgörande av sina förslag till minimipriser utgått från, att dessa pris böra så avvägas, att produktionskostnaderna täckas även hos de lantmän, vilka arbeta under mindre gynnsamma förhållanden än de, som i olika landsdelar kunna betraktas som medelgoda. Om landets behov skall kunna fyllas under kris-tiden, måste odlingen givetvis utsträckas till nya områden, där ifrågavarande växter icke nu odlas och där deras odling i förhållande till den uppnådda skörden drager större kostnader än som kunna beräknas såsom medeltal. Även där brödsäds- och kornodlingens ökning kan vinnas på vallarnas bekostnad, torde detta i många fall vara förenat med något ökade kostnader.

Kommittén vill i sammanhang härmed hava betonat, att en av de kraftigaste vägarna för erhållande av ökad brödsäds- och potatisodling torde vara, att mindervärdiga vallar i stor utsträckning upplöjas. Såsom en utväg att främja benägenheten för detta arbete har kommittén redan tidigare uttalat den mening, att vid foderransoneringen under nästkommande hushållningsår den för dragarna avsedda foderspannmålen, åtminstone i södra och mellersta delarna av landet, huvudsakligen skulle fördelas efter den del av åkerarealen, som icke ligger i vall. Kommittén har ansett sig böra här erinra om detta sitt uttalande.

De verkställda produktionskostnadsberäkningarna upptaga särskilda pris för Skåne och särskilda för mellan-Sverige. Emellertid bör bemärkas, att inom vissa trakter av mellan-Sverige förhållandena i här förevarande avseende utan tvivel äro ganska jämförliga med de skånska liksom även inom Skåne finnas trakter, där produktionen har en mera uppsvensk karaktär. Såväl med hänsyn härtill som av andra rent praktiska skäl har kommittén icke velat ifrågasätta annat än att minimiprisen skola sättas lika för landet i dess helhet. För att dessa pris skola i de olika landsdelarna under de ovan angivna förutsättningarna fullt täcka produktionskostnaderna, har kommittén till grund för sina förslag lagt de högsta av de beräknade produktionspriserna, vare sig de avse Skåne eller mellan-Sverige.

Vidkommande de produktionspris, som framgått av beräkningarna, vill kommittén betona, att arbetskostnaden, som är beräknad vid jordbruk med något högre avkastning än medelskörden för hela landet, vilken lagts till grund för beräkningen, säkert är högre, särskilt beträffande mellan-Sverige, än medelkostnaden vid jordbruk i allmänhet.

I de gjorda kalkylerna upptagas å ena sidan produktionskostnaderna för det fall,

att ingen som helst konstgölning användes, men påvisas å andra sidan den kostnads-sänkning, som inträder vid användandet av dels full konstgödning och dels endast kväve-gödning. Full konstgölning kan för närvarande icke tillhandahållas; däremot finnes god utiikt, att en avsevärd del av landets kvävegödningsbehov skall kunna täckas under innevarande vår. Då emellertid fullständig visshet i detta avseende ej föreligger och då i varje fall även under normala förhållanden endast å den mindre delen av här ifrågava-rande odling någon konstgölning plägar användas, har kommittén ansett sig böra när-mast utgå från de i kalkylerna upptagna kostnadssiffror, som äro beräknade under förut-sättning att jorden ej erhållit någon konstgödning. Givetvis kommer detta att bliva till fördel för de odlare, vilka komma i tillfälle att använda sådan gödning.

Vad den höstsäd angår, som skall skördas innevarande år, bör bemärkas, att en del av arbetet för densamma utförts under föregående år och då dragit något mindre kost-nader än de i kalkylerna angivna. Sålunda beräknades medelpriset å mans- och häst-dagsverken vid de kalkyler, vilka lågo till grund för bestämmandet av maximiprisen sista tidna höst, till kr. 4: 50, således ca 1 krona lägre än nu. Denna omständighet med-för en sänkning i den beräknade produktionskostnaden för den nu växande höstsåden av mera än en krona per 100 kg.

De minimipris, som böra garanteras för spannmålen, böra enligt kommitténs mening fastställas i enlighet med de grunder, som av staten nu tillämpas vid spannmå'ens upp-handling, d. v. s. böra hänföra sig till en efter varans kvalitet stigande skala. Den stat-liga garantien bör emellertid icke gå längre ned än till sådan vara, som kan betecknas såsom fullt marknadsgill. Å andra sidan följer av den nyssnärmda principen för upp-handlingen, att garantien bör innefatta förbindelse att för vara av högre kvalitet betala ett högre pris än det för fullt marknadsgill vara fastställda.

Härigenom vinnes nämligen, att odlaren intresseras för att vid skörd, sortering, förvaring och leverans av spannmål ständigt ägna denna en fullt tillfredsställande vård, och det överpris, vilket betalas för vara av särdeles god och utmärkt beskaffenhet, blir ett lämpligt premium för odlare, som i sagda hänseende utfört det bästa arbetet. Er-farenheten har också lärt, att det från många synpunkter är bättre, att minimipriset bestämmes så, att överpris kunna betalas för vara av utmärkt beskaffenhet, än om det-samma gäller högsta kvalitet och därför medför avdrag i priset för ett stort antal lant-män.

Åtskilliga skäl tala för att minimipriset på *vet* sättes något högre än å *råg*. Dels har priset å *vet* sedan gammalt i allmänhet varit något högre än å *råg*, dels pekar resultatet av de verkställda produktionskostnadsberäkningarna i samma riktning. Vid föregående års riksdag bestämdes också minimipriset å rågen en krona lägre än å vetet, och då maximiprisen å båda sädesslagen sista tidna höst sattes lika, var detta beroende därpå, att rågen lidit mera av den hårda vintern än vetet och därför beräknades lämnas den relativt taget lägsta medelskörden. Rågodlingens stora betydelse för mellersta Sverige och för hela landets näringsproduktion gör dock, att kommittén icke vill föreslå större skillnad i mi-nimipriset på *råg* och *vet* än 1 krona per 100 kg.

Det förslag till prisgaranti i fråga om *vet* och *råg*, vartill kommittén kommit efter prövning av såväl de verkställda kostnadsberäkningarna som övriga omständigheter av beskaffenhet att synas förtjäna avseende, innebär, att staten skall utfärta sig att från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier *vet* och *råg*, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1920, till pris för fullt marknadsgill vara

av för vete 39 kronor och för råg 38 kronor per 100 kg., med förbindelse att upphandlingen skall ske med tillämpande av prisskalar, som för vara av bästa kvalitet giver ett pris 2 kronor högre än de nyss nämnda eller således för vete 41 kronor och för råg 40 kronor. I överensstämmelse härmed lär medelpriset få anses bli för vetet icke mindre än 40 kronor och för rågen icke mindre än 39 kronor per 100 kg.

Ej minst vid övervägande av de ovan påpekade omständigheter, till vilka vid granskningen av de framlagda produktionskostnadskalkylerna bör tagas hänsyn, torde det framstå såsom uppenbart, att de av kommittén sålunda förordade prisen innebära icke endast full ersättning för produktionsarbetet, jämväl där detta äger rum under mindre gynnsamma betingelser, men även därutöver en uppmuntran till vidgad odling av ifrågasvarande säden.

Det säde, vartill kommittén framför allt ställer sina förhoppningar med hänsyn till ökandet av innevarande års skörd, är *kornet*. Kommittén kan därför ej underlåta att anse det vara av mycket stor betydelse, att kornodlingen under instundande vår särskilt främjas. Med hänsyn härtill har kommittén funnit erforderligt, att staten vid bestämmandet av sin prisgaranti för kornet går åtskilligt längre än som under ett för landet mindre vådligt tillsläge borde ifrågakomma. Kommittén har ansett sig hava så mycket större skäl att föreslå en dylik garanti, som av nära till hands liggande skäl den lens otvivelaktigt gör sig gällande i åtskilliga trakter att detta år utsträcka havreodlingen hellre än odlingen av korn. Vid uppgöran let av sitt förslag till minimipris för korn har kommittén ävenledes ansett sig böra taga särskild hänsyn till förhållandena i Norrland, vareft kornet är det förnämsta sädet. I den föreliggande utredningen finnes nämnt, att produktionskostnaden för kornet kan antagas vara något högre i Norrland än i mellan-Sverige. Då kommittén, såsom redan framhållits, icke finner lämpligt föreslå olika minimipris för olika delar av landet, har kommittén funnit sig böra i sitt förslag räkna med den högre kostnad, som kornodlingen i Norrland innebär.

Dessa omständigheter tillsammans hava föranlett kommittén att föreslå ett minimipris för kornet, vilket såväl i och för sig som i jämförelse med den beräknade odlingkostnaden för havre är högt. Havrens produktionskostnader täckas redan genom ett pris av 26 kronor per 100 kg. Med hänsyn till de båda sädesslagens fodervärde borde vid dylikt förhållande priset för korn rätteligen hållas omkring 31 kronor, vilket pris ju även enligt produktionskostnadskalkylen skulle vara fullt tillfredsställande.

Kommitténs förslag till prisgaranti i fråga om kornet innefattar, att utfästelse meddelas att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de av dem år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till ett pris för fullt marknadsgill vara av 33 kronor per 100 kg., med förbindelse att upphandlingen skall ske med användande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet giver ett pris av 35 kronor. Vid dylikt förhållande torde medelpriset icke kunna anses bli mindre än 34 kronor.

Med hänsyn till det norrländska kornets lägre vikt synes det vara skäligt, att för Norrland uppgöres en särskild prisskala, så avvägd, att priset för det norrländska kornet ej blir lägre än för kornet i södra Sverige.

I fråga om *baljväxter* anser kommittén det vara för ändamålet tillräckligt, om den av staten lämnade prisgarantien inskränker sig till att endast omfatta, att utfästelse meddelas om visst minimipris vid inköp för statens räkning av ärter, avsedda till människoföda. På grundval av de i den föreliggande utredningen gjorda beräkningarna och i betraktande av den stora bristen å detta värdefulla födoämne anser kommittén det

garanterade inköpspriset böra bestämmas till 55 kronor per 100 kg. för matärter, som för statens räkning inköpas före den 1 juni 1919. Till matärter böra härvid enligt kommitténs mening räknas icke blott de förut brukliga gula och gröna ärterna, utan även soloärter.

Jämväl beträffande *potatis* anser kommittén prisgarantin endast böra omfatta utfästelse om visst minsta pris vid inköp av dylik vara för statens räkning före den 1 juni 1919. I fråga om torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos bör däremot meddelas utfästelse att för statens räkning inköpa de partier, som till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till pris, som avpassas så att potatisodlaren kan påräkna visst pris för råvaran. Kommittén finner det vara riktigt och rättvist, att vid prissättningen göres någon skillnad mellan egentlig matpotatis och potatis, som är avsedd för tekniska ändamål. Oavsett förefintlig skillnad i kvalitet bör nämligen beaktas, att sistnämnda potatis levereras osorterad och icke kräver lika omsorgsfull rengöring och förvaring, som erfordras i fråga om matpotatis. Under normala förhållanden plägar denna omständighet föranleda, att den för tekniska ändamål avsedda potatisen betingar ett par kronor lägre pris än annan potatis. Med iakttagande av den sålunda gängse prisskillnaden har kommittén funnit sig böra med ledning av de tillgängliga priskalkylerna föreslå, att minimipriset för sorterad matpotatis, som för statens räkning kommer att uppköpas, sättes till 10 kr. 50 öre per 100 kg. samt att minimiprisen för potatisprodukterna så avpassas, att odlarna vid leverans till de ifrågakommande fabrikena kunna påräkna ett potatispris av 8 kr. 50 öre per 100 kg.

Såsom redan uttalats håller kommittén före, att vid bestämmandet av minimipris någon skillnad ej bör göras mellan de olika landsdelarna. Emellertid anser sig kommittén böra nämna, att det, med hänsyn till de olika produktions- och framför allt handelsförhållandena i fråga om potatisen, vill synas lämpligt, att, därest maximipris för potatis skulle visa sig nödvändigt under nästkommande hushållningsår, frågan om zonpris för vissa landsdelar tages under omprövning.

De förslag, som kommittén nu framställt, komma givetvis, om de varda förverkligade, att medföra betydande ekonomiska konsekvenser för såväl statsverket som de enskilda medborgarna.

Ekonomiska konsekvenser av kommitténs förslag.

Vad först producenten angår kan det inträffa, att de ifrågavarande garantierna komma att tillföra dem vinster utöver de av kommittén avsedda. Så torde bliva fallet, om de prisgaranterade skördarna bliva synnerligen rika och goda eller om i följd av krigets avslutande under närmaste tiden ett mera avsevärt prisfall skulle inträffa. De sålunda förefintliga riskerna för en eljest icke av förhållandena betingad prispfördring torde landet med hänsyn till situationen icke böra undandraga sig. Å andra sidan bör ej lämnas ur sikte, att förhållandena kunna komma att utveckla sig i motsatt riktning, i det att den allmänna prishöjningen kan komma att fortfara i samma stegrade tempo som under senaste året och att missväxt kan komma att drabba skörden. Huru statsmakterna hava att förfara i sådan händelse, är uppenbart. Kommittén finner tillräckligt att i detta hänseende erinra, dels att allmän enighet torde råda därom, att de år 1917 för innevarande års höstsädsskörd garanterade minimiprisen av 26, resp. 25 kr. per 100 kg., nu måste höjas till överensstämmelse med det ändrade penningläget, dels ock att, då fjolårets höstsädsskörd, för vilken jämväl garanterats samma pris, drabbades av missväxt, Kungl. Maj:tt höjde inköpsprisen för skörden till 32 kr.

Under antagande att de av kommittén förordade prisen för innevarande års skörd av vete, råg och korn bliva gällande vid uppköpen av skörden, har kommittén sökt att bilda sig en uppfattning om de sannolika följderna härav för å ena sidan statsverket och å andra sidan den konsumerande allmänheten.

Kommittén vill härvid till en början framhålla, att det givetvis ej bör förutsättas annat än att endast den del av skörden, som icke är avsedd att förbrukas av producenterna själva, kommer att hembjudas staten. Då en av de främsta anledningarna till de av kommittén förordade garantierna är, att produktionen skall vidgas med påföljd att brödsädstillgången ökas, har kommittén ansett sig böra i sina kalkyler räkna med, att hushållsplanen för nästa konsumtionsår skall medgiva en höjning utöver den nuvarande brödkortsransonen med åtminstone 50 gram mjöl om dagen. Under denna förutsättning håller kommittén för antagligt, att den statliga upphandlingen för tillgodoseende av de kortransonerades och vissa andra nödvändiga behov bör för ett år omfatta c:a 160,000 ton vete, 300,000 ton råg och 60,000 ton korn. Upphandlingen av dessa spannmålskvantiteter till de av kommittén föreslagna prisen kommer att draga en kostnad av något mera än 200 miljoner kronor.

Om nu staten, som har att ombesörja den uppköpta spannmålens förmalning och mjölets fördelning, till den del av befolkningen, som icke tillhör självhushåll, vid mjölets avyttrande fastställer priset å mjölet till pris överensstämmande med de verkliga kostnaderna för detsamma, kommer försäljningen att äga rum utan förlust för statsverket. Kostnaderna i deras helhet täckas i så fall av mjölpriset. För närvarande förfar emellertid staten icke på dylikt sätt. Det mjöl, som för närvarande säljes, betingar en avsevärt högre kostnad för staten än som motsvaras av mjölpriset. Förlusten täckes genom direkta statsanslag, vilka för innevarande hushållningsår beräknas komma att belöpa sig till mera än 50 miljoner kronor.

Kommittén antager, att i viss utsträckning bör förfaras på enahanda sätt under instundande hushållningsår. Skulle mjölet av de ovan angivna spannmålskvantiteterna försäljas efter samma pris, som för närvarande gälla, skulle statens förlust emellertid komma att uppgå till fullt 100 miljoner kronor. Förlusten per kilogram skulle därvid belöpa sig till något mera än 20 öre. Emellertid läser en prisreglering av denna omfattning icke böra ifrågasättas. Redan den omständigheten att såsom följd därav mjölet skulle komma att säljas vida billigare än det pris, som jordbrukarna skulle äga att av staten bekomma för spannmålen, utesluter enligt kommitténs mening varje tanke på en så betydande prisreglering. Av lätt insedda, rent praktiska skäl läser det ej vara möjligt att låta priset på mjölet i allmänna handeln vara lägre än spannmålspriset. Kommittén utgår följaktligen från att å ena sidan mjölprisen måste såsom följd av de högre spannmålsprisen ganska avsevärt höjas och att å andra sidan staten fortfarande bör i viss omfattning genom direkta anslag hålla mjölprisen billigare än som motsvarar mjölets verkliga kostnad. Om nuvarande minutprisen å mjöl bleve höjda till i medeltal för vete- och kornmjölet c:a 50 öre och för rågmjölet c:a 45 öre per kg., synes statens direkta förlust enligt ovan gjorda beräkningar komma att utom eventuella organisationskostnader belöpa sig för hela hushållningsåret till c:a 50 miljoner kronor.

Givetvis kommer en dylik höjning av mjölpriset att för de mindre bemedlade kännas ganska besvärande. Emellertid skulle denna prishöjning i jämförelse med nuvarande rågmjölspriset dock icke komma att motsvara mera än c:a 10 kronor per person och år eller 2,7 öre per person och dag.

Vid bedömande av denna ökade kostnad för de enskilda hushållen bör även beaktas, att kommittén räknar med att ej minst genom det högre priset å spannmålen en så pass avsevärd ökning i produktionen kommer att erhållas, att därmed följer möjlighet att öka de små dagsransonerna, vilka för närvarande utgå. Vad detta betyder i den enskildes hushållning framgår därav, att brödet jämväl efter den här antydda prisförhöjningens genomförande skulle komma att vara det billigaste av våra mera betydande födoämnen. Detta framgår av efterföljande sammanställning, i vilken angivits de mängder av vanliga födoämnen, som innehålla lika näringsvärde (antal kalorier) som 1 kg. vete eller råg, samt för de olika födoämnen dels det nuvarande priset per kg. dels priset per 3,100 kalorier d. v. s. det näringsvärde, som ingår i 1 kg. vete eller råg. För vete och råg samt för mjöl av båda dessa sädeslag hava angivits såväl nuvarande pris, som de av kommittén föreslagna medelprisen å spannmålen samt de ovan förslagsvis angivna nya mjölprisen.

	Beräknat pris pr kg. öre	1 kg. rågvärde (3,100 kalorier) öre kg.
1 kg. råg eller vete (nuvarande pris)	32	32
1 » rågmjöl (nuvarande pris)	36	36
1 » vetemjöl » »	42	42
1 » råg (efter prisförhöjning)	39	39
1 » vete » »	40	40
1 » rågmjöl » »	45	45
1 » vetemjöl » »	50	50
1 » ärter	60	60
4 » potatis	15	60
10 » kålrötter	15	150
10 » vitkål	25	250
8 » skummjolk	15	120
4,5 » oskummad mjölk	50	135
1,3 » salt sill	100	130
0,4 » smör	335	214
0,7 » fläsk	305	214
1,0 » fett oxkött	350	350

Denna beräkning visar alltså, att mjöl av vete och råg även efter den antydda prisförhöjningen skulle bliva vårt billigaste födoämne. En ökad tillgång på brödsäd medför uppenbarligen, att förbrukningen av de dyrare födoämnen, vilka vid nuvarande dagsransoner komma till användning som ersättning för brödet, kan något minskas och de dagliga kostnaderna för dessa således i någon mån inskränkas. Härav följer, att om den genom prisförhöjningen avsedda ökningen i produktionen uppnås, detta kan komma att medföra icke blott en ökad näringstillgång utan ock, oaktat prisstegringen å spannmålen och mjölet, en sänkning i de dagliga utgifterna för fyllande av den enskildes näringsbehov.

Med åberopande av vad kommittén sålunda anfört får kommittén föreslå, att genom proposition till innevarande års riksdag måtte utverkas medgivande till att utfästelse meddelas

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier vete, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 39 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet giver ett pris 2 kronor högre eller således 41 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier råg, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 38 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet giver ett pris 2 kronor högre eller således 40 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till ett pris av minst 33 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med tillämpande av en prisskala, som för vara av bästa kvalitet giver ett pris 2 kronor högre eller således 35 kronor;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördade arter till människoföda priset icke må understiga 55 kronor per 100 kg.;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke må understiga 10 kronor 50 öre per 100 kg.;

dels ock att för statens räkning från vederbörande tillverkare inköpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som tillverkats av potatis av 1918 års skörd och till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till pris, som så avpassas, att potatisens odlare kunna påräkna ett pris av 8 kronor 50 öre per 100 kg. potatis med 18 % stärkelsehalt;

skolande samtliga utfästelser avse leverans fritt banvagn eller fritt ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast odlingsorten, samt å tid, som av staten närmare bestämmes.»

I utlåtande häröver den 9 mars 1918 har lantbruksstyrelsen anfört följande:

Lantbruks-
styrelsen. »I likhet med produktionskommittén finner lantbruksstyrelsen nu rådande, ur folk-näringsynpunkt synnerligen allvarliga förhållanden, vilkas varaktighet ej ens tillnärmelsevis låter sig beräkna, påkalla vidtagande från statens sida av verksamma åtgärder till befordrande i möjligaste mätto av en ökad produktion av för folknärigen betydelsefulla livsmedel. Ävenledes synes påtagligt, att ur denna synpunkt den inhemska produktionen av brödsäd (vete, råg, korn), vissa baljväxter och potatis bör i första rummet bliva föremål för statens uppmärksamhet.

Vad produktionen av de olika brödsädsslagen vidkommer framhåller kommittén såsom det mest verksamma medlet till dess ökande fastställande av vissa minimipriser, till vilka staten utfäster sig att under viss tid framåt inköpa den hos odlarna skördade spannmålen. Att en sådan utfästelse från statens sida beträffande spannmål av visst slag, som odlarna kunna avvara, skall, därest priset tilltages tillräckligt högt, verka i hög grad uppmuntrande på odlingen av ifrågavarande spannmålsslag, torde utan vidare kunna anses givet, särskilt av det skäl, att åt odlaren därigenom skänkes en trygghet, varav han under nu rådande förhållanden mer än eljest är i behov. I samma mån

denna prisgaranti bestämmes så, att priset i och för sig av odlaren anses tillfredsställande, i samma mån får också, såsom kommittén framhåller, det fastställda minimipriset delvis karaktären av en direkt odlingspremie och kan sålunda i ännu högre grad anses uppmuntra vederbörande odling. Då det emellertid synes ur statens synpunkt mindre rationellt att med samma odlingspremie uppmuntra såväl en ökad odling som sådan odling, vilken under alla förhållanden skulle ägt rum och till och med en även i jämförelse med normala år inskränkt odling, synes det hava bort tagas under omprövning, vilket, såvitt av kommitténs betänkande framgår, icke skett, huruvida ej statens uppmuntran på här ifrågavarande område kunnat ske så, att staten, utan att därigenom ikläda sig större ekonomiska uppföringar än de föreslagna, samtidigt med att den tillförsäkrade odlarna en nöjaktig garanti med hänsyn till spannumälens pris, synnerligen kraftigt premierade den utsträckta och i förhållande till den normala utökade odlingen av här ifrågavarande spannmålsslåg. Det synes nämligen ej uteslutet, att en sådan mindre summarisk behandling av här ifrågavarande ur såväl näringspolitisk som statsfinansiell synpunkt synnerligen betydelsefulla spörsmål kunnat giva uppslag till en sådan lösning av frågan, att i främsta rummet och synnerligen effektivt den i handling och verkligt föreliggande resultat ådagalagda viljan och förmågan att lägga odlingen efter statsgagneliga linjer premierades, samtidigt som produktionen i allmänhet av resp. sädesslag tillförsäkrades ett fullt nöjaktigt pris.

Att en sådan efter mera individuella grunder anordnad premiering måste möta avsevärda svårigheter, ligger i sakens natur, men torde det förtjäna beaktas, att vissa under kristiden företagna åtgärder, exempelvis den under nästlidna år verkställda arealinventeringen, av vilken framgår bland annat den å varje brukningsdel under året till höstsäds- och kornodling använda, torde kunnat avsevärt underlätta arbetet.

De av kommittén föreslagna minimiprisen å vete, råg och korn hava grundats på av agronomen L. Nanneson utförda kalkyler rörande produktionskostnaderna i fråga om nämnda sädesslag.

Särskilt i ett land som vårt med dess olikartade jordbruksförhållanden är det en synnerligen vansklig uppgift att genom beräkningar av här ifrågavarande slag komma till ett resultat, som skall kunna anses vara för hela landet riktigt avvägt. Enär det vid kalkylernas uppställande använda siffermaterialet till övervägande del hämtats från landets sydligare delar, torde det kunna ifrågasättas, huruvida beräkningarnas resultat utan vidare kan läggas till grund för beräkning av produktionskostnaderna även inom nordligare delar av landet, där väl i allmänhet på grund av flera samverkande omständigheter omkostnaderna äro särskilt höga.

I viss mån anmärkningsvärt synes ock, att vid nämnda produktionskostnadsberäkningar den ena sidan av kalkylen, debetsidan, hämtats från vissa egendomars bokföring, då däremot den andra sidan, kreditsidan — här skördekvantiteten — hämtats från rikets officiella statistik. Då det ju är tänkbart för att icke säga troligt, att driftsutgifterna å de förra egendomarna ej utan vidare kunna betraktas som normgivande för samtliga jordbruk, synes en viss osäkerhet i kalkylens resultat här föreligga.

Kommittén föreslår vidare en utfästelse från statens sida rörande pris å de till människoföda av staten från odlarna inköpta arterna av 1918 års skörd, varvid angives, att såsom matarter skola betraktas ej endast vanliga gula och gröna arter utan även s. k. soloarter. Då dessa senare arter icke lära kunna i praktiken skiljas från andra grårter och för övrigt flera andra slag sådana arter hava samma värde vid direkt konsumtion

såsom människoföda, synes det kunna ifrågasättas, om ej den prisgaranti, som i fråga om ärter bör från statens sida lämnas, lämpligen bör omfatta alla slag av ärter. En sådan åtgärd synes i och för sig väl motiverad av foderärternas höga och särskilt under rådande förhållanden uppskattade fodervärde.

Beräffande potatis föreslår kommittén ävenledes en utfästelse från statens sida rörande pris å de myckenheter av denna vara, som av staten inköpas från odlarna. Det synes vara tvivel underkastat, huruvida det sålunda av kommittén föreslagna sättet för den ur folknäringens synpunkt så oerhört viktiga potatisodlingens uppmuntrande kan anses tillräckligt verksamt. Särskilt de sista årens erfarenhet giver nämligen vid handen, att konsumtionen av potatis är stadd i en snabb och kraftig stegring, vadan från det allmännas sida även utomordentliga åtgärder synas böra träffas till nötande av det ökade behovet. Även ett pris avsevärt överstigande produktionskostnaden synes väl motiverat av omständigheterna. Med hänsyn till såväl de för norra delarna av landet säregna odlingsförhållandena som vikten av att uppmuntra potatisodlingen även inom dessa områden, bör tagas under omprövning, huruvida det ej vore lämpligt redan nu så avväga inköpspriset, att detta vore högre i ovannämnda delar av landet än i övriga.

De av kommittén föreslagna minimiprisen hava ansetts böra gälla till den 1 juni året efter det, under vilket den ifrågavarande varan skördats. Då det ur statens synpunkt är av ej ringa betydelse, att spannmålen, så länge densamma för säkerställande av folknäringen måste bringas i statens hand, så fort som möjligt efter tröskningens fullbordande avlämnas till staten, torde åtminstone i fråga om vete och råg utfästelsen rörande minimipris härå lämpligen ej böra givas gällande kraft under fullt så lång tid som föreslagits, vilken förändring också utan nämnvärd olägenhet för odlarna torde kunna vidtagas.

För övrigt har lantbruksstyrelsen, som på grund av ärendets brådskande natur ej varit i tillfälle i detalj granska det föreliggande förslaget och de kalkyler, varpå detsamma delvis grundats, ur de synpunkter ämbetsverket har att företräda intet att erinra mot förslaget.»

Byråchefen F. Egerström har i avgiven reservation yttrat:

Reservation.

»De föreslagna minimiprisen anser jag för min del icke böra fastställas. Garanti för tillräckligt höga pris för de ifrågavarande jordbruksprodukterna finnes i allt fall genom knappheten under nuvarande förhållanden av de i förslaget omförmälda varorna, en knapphet som icke kan tänkas komma att ändra sig under den tid, som minimiprisen äro avsedda att gälla. Om dessa minimipris fastställdes, skulle de endast tjäna till att under ifrågavarande tid ytterligare stegra prisen i den allmänna marknaden å varorna i fråga. Läger staten åter beslag på samma varor, bestämmer staten själv priset för desamma, varvid naturligtvis hänsyn måste tagas till de i allmänna marknaden gällande pris, vilka enligt vad förut anförts icke lära kunna ställa sig under de nu föreslagna minimiprisen. Utan att således medföra någon fördel för lantmännen och därigenom locka dem att verkställa önskade åtgärder till ökad produktion, kan fastställandet av dylika pris medföra anspråk från andra håll inom samhället å enahanda förmåner, vilka kunna leda till samhällsvådliga slitningar medborgare emellan.

På grund härav anser jag, att lantbruksstyrelsen bort hemställa, att förevarande framställning icke måtte föranleda någon som helst åtgärd.»

Jag har vidare att anmäla, att i en till Kungl. Maj:t ställd skrift Sveriges kemiska industrikontor hemställt om föranstaltande av skyndsamma åtgärder för befordrandet av odling av oljeväxter i största möjliga utsträckning, varvid tillgången på nödigt utsäde till kommande vår - och höstsådd i främsta rummet borde säkerställas. Industrikontorets framställning har föränletts av den inom landet för närvarande rådande knappheten på fettämnen, och det har framhållits, att allt talade för att importen av fett komme att under många år efter kriget bliva avsevärt hämmad. Såsom odlingsvärda oljeväxter omförmälas lin, raps, hampa och möjligen i vissa trakter solros. Under framhållande att linodlingens intressen torde bevakas av det sällskap, som bildats för främjande av linkulturen, har industrikontoret koncentrerat sin framställning till att avse rapsodlingen, vilken enligt dess utredning borde bliva lönande, förbättra jorden och tillföra landet avsevärda mängder fettämne.

Ang. odling av oljeväxter.

I utlåtande häröver den 22 december 1917 har styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet efter hörande av föreståndaren för centralanstaltens jordbruksavdelning tillstyrkt, att åtgärder omedelbart måtte vidtagas för en ökad odling inom landet, av raps, däri inbegripet räbs, och att för detta ändamål dels en folkskrift om rapsodling måtte utgivas, dels utfästelse måtte göras att för statens räkning inlösa rapsskörden under år 1918 och några närmast följande år till pris, som kunde locka till odling av denna växtart, samt dels att frö av såväl höst- som vårraps måtte anskaffas för att tillhandahållas odlare.

Produktionskommittén har i utlåtande den 26 februari 1918 anført, att kommittén redan förut ägnat denna fråga ingående uppmärksamhet och därunder inhämtat, att inom landet finnes en rapsodling, som uppginge till 200 hektar, vilka under hösten 1917 besåts med vinterraps, vadan alltså till hösten 1918 tillgången på utsäde av denna växt borde bliva något så när tillfredsställande. Vidare finnes hos allmänna svenska utsädesaktiebolaget vid Svalöv ett mindre förråd av samma vara, vilket man strävat att i utlandet få utbytt mot vårraps, för att därigenom erhålla utsäde av sistnämnda oljeväxt. Dessutom hade kommittén genom folkhushållningskommissionens jordbruksavdelning inhämtat, att en begränsad tillgång å linfrö finnes samt för övrigt erhållit kännedom om att även mindre mängder utsäde av vitsenap finnes inom landet.

Angående åtgärder för odlingens igångsättande har kommittén hänvisat till sitt yttrande angående minimipriser, i vilket kommittén föreslagit, att odlingen måtte främjas dels därigenom, att odlarna av de respektive oljeväxterna tillförsäkrades rätt att vid statens inlösnings av skörden erhålla en viss procent, t. ex. 30 % av fröets vikt, i form av oljekakor, dels att de odlare, som uppgjorde kontrakt med vederbörande hushållningssällskap, måtte tillförsäkras tillgång till artificiella gödslingsämnen.

Kommittén hade icke funnit förhållandena lämpliga för fastställande av minimipris å produkterna av oljeväxtodlingen, men ansåge att, om maximipriser framdeles fastställdes, dessa borde bestämmas efter samma grunder, som kommittén föreslagit ifråga om minimipriser för spannmål samt så avpassade, att odlaren tillförsäkrades full ersättning.

Departements-
chefen.

Redan under kristidens tidigare skede befanns det nödvändigt att genom statsingripande förebygga en allt för stark stegring i prisen å de oundgängligaste livsmedlen. Med den tilltagande knappheten, som lockade till spekulation, kunde befaras, att den fria prisbildningen skulle leda till rent oskäligen pris. Och så tillkommo maximiprisen. Å andra sidan kunde det icke undgås, att dessa tvångsvis tillkomna pris skapade en osäkerhet och en misstro från jordbrukarnas sida, som kunde verka menligt på hela livsmedelsproduktionen. Det var för att undanröja en sådan osäkerhet och de skadliga verkningarna därav, som statsmakterna redan förra året för viss tid fastställde en nedre gräns, vilken prisen å de viktigare slagen av spannmål vid inköp för statens räkning icke komme att underskrida, vilka förändringar som än kunde uppstå. Statsmakterna garanterade åt odlarna vissa minimipris.

Vad sedan dess inträffat har enligt min uppfattning på intet sätt medfört, att en liknande åtgärd beträffande de grödor, för vilka sådd bör ske innevarande år, skulle vara i mindre grad av behovet påkallad. Snarare synes läget vara det motsatta, särskilt med hänsyn till vad produktionskommittén med full rätt framhållit angående vikten av att ge produktionen av vegetabiliska näringsämnen företräde framför produktionen av animaliska. Erfarenheten har ytterligare bestyrkt den oerhörda vikten av att jorden frambringa största möjliga mängd produkter, som kunna användas till befolkningens livsuppehälle. Bland

de åtgärder, som kunna från det allmännas sida ifrågakomma för att främja uppnåendet av detta mål, synes mig en av de allra viktigaste och verksammaste vara den, som avser att lämna odlarna säkerhet för att, hur än konjunkturerna må växla och tidsläget ändra sig, de kunna vid försäljning av sin vara till staten påräkna ett pris, som beräknas fullt ut täcka produktionskostnaderna. Jag hyser därför ingen tvekan att förorda åtgärder i dylikt syfte.

Vad angår de pris, som nu skola fastställas såsom minimipris, är det tydligt, att den allmänna prisstegring, som inträtt sedan i fjol, samt även andra inverkan omständigheter göra vissa ändringar nödvändiga i de utfästelser, som i fjol av statsmakterna godkändes. Produktionskommittén har med stöd av agronomen Nannesons beräkningar verkställt en synnerligen förtjänstfull utredning, vilken synes vara så noggrann, som med tillgängligt material nu låter sig på förhand göra. Mot kommitténs beräkningar och förslag finner jag för min del icke anledning till annan erinran än en mindre jämkning, vartill jag strax skall återkomma, utan anser förslaget väl avvägt och ägnat att godkännas.

Även om det, teoretiskt taget, skulle vara möjligt att nå en ökad produktion jämväl på den av lantbruksstyrelsen antydda vägen genom premiering av utvidgad odling av vissa de viktigaste grödorna, lär denna utväg vara förenad med så stora praktiska svårigheter, att den nu icke kan komma i betraktande, helst som något utarbetat förslag beträffande förfaringssättet därvidlag icke föreligger.

Den av lantbruksstyrelsen framhållna svårigheten att skilja tröskad vara av soloärter från dylik vara av andra foderärter synes mig böra föranleda viss jämkning i kommitténs förslag. Då tillgången på foderärter är särdeles knapp samt dessa ärter äro av stor betydelse i hushållningen, synes mig även härav kunna hämtas skäl för att den prisgaranti vid statsinköp av ärter, som kommittén föreslagit, bör utsträckas till alla slag av ärter. Jag vill framhålla, att beträffande ärterna icke någon inköpsskyldighet för staten föreslagits utan allenast en utfästelse att, när staten köper ärter, för dem betala minst det angivna priset.

Vad beträffar den av lantbruksstyrelsen ifrågasatta anordningen med utfästelse av olika pris för potatis, odlad i skilda delar av landet, ansluter jag mig till kommitténs uppfattning, att, då det nu gäller bestämmande av minimipris, någon skillnad ej bör göras mellan de olika landsdelarna. Däremot torde, såsom kommittén ock framhållit, vid

ett eventuellt framtida fastställande av maximipris frågan om zonpris för vissa landsdelar böra tagas under övervägande.

I fråga om utfästelsen att inköpa för statens räkning torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, vilken utfästelse föreslagits skola gälla till den 1 juni 1919, vill jag erinra, att enligt Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut år 1917 enahanda utfästelse lämnats för tiden intill den 1 juni 1918 samt att det tillika förklarats, att beträffande de vid med understöd av statsmedel anlagt potatistorkeri framställda produkter inköpsutfästelsen skulle gälla för två år från den dag, då understödet av Kungl. Maj:t beviljats, varvid inköpspriset skulle årligen fastställas. Priset å nu ifrågavarande potatisprodukter skulle i varje fall fastställas av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t ägde föreskriva. I överensstämmelse härmed bör prissättningen även vad beträffar de produkter, som framställas av potatis av 1918 års skörd, ske genom dylik nämnd. Vad angår de med statsunderstöd anlagda potatistorkerierna, har Kungl. Maj:t förut i dag på min hemställan beslutat föreslå riksdagen medgiva, att beträffande torkeri, vartill statsbidrag beviljats under år 1917, inköpsskyldigheten måtte utsträckas till tre år från den dag, då understödet beviljades, alltså till någon dag under år 1920. För dessa torkerier kommer alltså, vid bifall till berörda förslag, inköpsskyldigheten att utsträckas längre än enligt kommitténs nu föreliggande förslag, och torde frågan om det inköpspris, som skall tillämpas efter den 1 juni 1919, böra underställas 1919 års riksdag.

Vad angår det särskilda spørsmålet beträffande odling av raps och andra oljeväxter, torde någon framställning till riksdagen om åtgärder för dessa odlingars befrämjande icke vara erforderlig. De av produktionskommittén i dess utlåtande förordade åtgärderna i dylikt syfte kunna vidtagas av Kungl. Maj:t.

Produktionskommittén har utgått ifrån, att under instundande hushållningsår den betydande prisstegring å mjöl, som skulle bliva en följd av de ökade minimipriserna å spannmål, måste till en del neutraliseras genom prisreglerande åtgärder från statens sida. Även jag har den uppfattningen, att omfattande åtgärder i dylikt syfte torde bliva nödvändiga.

I den till innevarande års riksdag avlåtna proposition nr 2 med förslag till tilläggsstat för år 1918 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på blivande proposition angående rörelsekapital

för folkhushållningskommissionen, för berörda ändamål beräkna ett reservationsanslag av 75 miljoner kronor. Givet är, att vid avlåtan- det av den sålunda tillämnade propositionen kommer att tillbörligen beaktas jämväl det behov av rörelsekapital, som kan komma att förän- ledas av nu föreslagna utfästelse angående minimipris.

På grund av vad jag ovan anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att utfästelse meddelas

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier vete, vilka till staten hembju- das före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 39 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppkö- pen med tillämnande av en prisskala, som för vara av bästa kvalité giver ett pris 2 kronor högre eller således minst 41 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem åren 1918 och 1919 skördade partier råg, vilka till staten hem- bjudas före den 1 juni 1920, till ett pris av minst 38 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa upp- köpen med tillämnande av en prisskala, som för vara av bästa kvalité giver ett pris 2 kronor högre eller således minst 40 kronor;

dels att för statens räkning från odlare inom landet inköpa de hos dem år 1918 skördade partier korn, vilka till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till ett pris av minst 33 kronor per 100 kg. fullt marknadsgill vara, med förbindelse för staten att verkställa uppköpen med till- lämnande av en prisskala, som för vara av bästa kvalité giver ett pris 2 kronor högre eller således minst 35 kronor;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av under år 1918 skördade ärter priset icke må understiga 55 kronor per 100 kg.;

dels att vid inköp före den 1 juni 1919 för statens räkning av un- der år 1918 skördad, väl sorterad potatis, avsedd till matpotatis, priset icke må understiga 10 kronor 50 öre per 100 kg.;

dels ock att för statens räkning från vederbörande tillverkare in- köpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos, som tillverkats av potatis av 1918 års skörd och till staten hembjudas före den 1 juni 1919, till pris, som fastställs av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t må äga föreskriva, och vilket pris så avpassas, att potatisens odlare kunna påräkna ett pris av 8 kronor 50 öre per 100 kg. potatis med 18 % stärkelsehalt;

skolande samtliga utfästelser avse leverans fritt banvagn eller fri ombord vid den järnvägsstation eller hamn, som är närmast odlingsorten, samt å tid, som av staten närmare bestämmes.

Till vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förenade sig, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet skulle avlåtas till riksdagen av den lydelse, bil. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Hugo Nordlander.
